

dásával erre vonatkozó akaratát nyilvánítja. Ha e viszonyon változtatni kíván, akkor éppen az idézett 1895: XLIII. t.-cz. 5. §-ának rendelkezése szerint kiléphet.

Az idézett 1. §. második bekezdése szerint senkit sem szabad törvényekbe vagy közerkölcsiségbe nem ütköző vallási szertartás gyakorlásában akadályozni, vagy hitével nem egyező vallási cselekmény teljesítésére kényszeríteni. Minthogy a hitköztség senkit sem kényszerít arra, hogy kóserhúst fogyaszson, bizonyítást nem igényel, hogy a költségekhez való alapszabályok szerinti hozzájárulás vallási vagy lelkiismereti kényszer nem képez és így, véleményünk szerint, az itt tárgyalt kérdés az idézett törvénnyel összefüggésbe nem hozható. Mindezek után tiszteletteljes véleményünk oda irányul:

hogy a f. é. 22933. sz. a. kelt leiratban felvetett kérdések szempontjából általános rendelkezések szükségessége fenn nem forog, hogyha egyöntetű normativum az adózási ügyet illetőleg fennforogna is, ily természetű és az izraelita hitközségek létalapját érintő kérdések csak a felekezet összességének akaratával egyezően, illetve az izr. vallásfelekezet ügyei rendezésének keretében nyerhetnének általános szabályozást.

Kik is egyébiránt kitűnő tisztelettel vagyunk
Budapest, 1906. november 10-én,

Nagyméltóságú miniszter úr alázatos szolgálói
az izraeliták országos irodája:

MEZEY FERENCZ DR. sk.,
irodai titkár.

MEZEI MÓR DR. sk.,
irodai elnök.

RÁKÓCZI.¹⁾

»Ki az, ki felragyogott napkelet felől, kit diadal talál lába nyomán; ki az, ki nemzeteket hódoltat ím maga előtt és királyokat ural, holott porrá enyészte már régen kardját, s röpke szellő pelyvájává győzedelmes ijját? . . . Ki az, ki megkergeté bár őket egykor, most mégis béke járul velük eléje oly útra ím, melyen lábai már nem léphetnek?« (Ézs. 41, 1. 3.) Ki lehet az, hangzék csak a tegnapi szombatnapon a próféta

¹⁾ Az orsz. rabbiképző-intézetben rendezett Rákóczi-ünnepélyen elmondott emlékbeszéd.

kérdő szózata Izrael templomai szerte: ki lehet az, kinek közeledtén a lélekközöny fásultsága szünik, kinek megjöttén a magyar szív hatalmasat dobban, kinek láttán minden szempillantás látnoktűzre gyúlad, akinek hős »indulójá«-n minden csepp vér szent izgalomra pezsdül és akinek szent nevétől áhítatos morajlást susog alig halló riadással minden ajkak egygyéomló sóhaja? Ki az? . . .

Vessétek le a köznapiasságot! Hozsannát, dicsőséget rebegjünk a magyar szabadság Géniuszának a magasságos égben. Boruljunk le a honszerelem szívbezárt oltára elé a magyar hazának szentje: Rákóczi előtt! Mert szent az az érzelem, mely Rákóczi nevén szívetekben kél és szent az a kötelék, mely lelketeket az ő dicső, nagy nevéhez közelhozza, odafűzi. Szent és magasztos, mert nem vérkapocs vagy fajbeli származás ugyan az alapja, — »mivelhogy nem is a vér dönt ma, nem tenyészfaj a kulturnemzet,« — hanem a szívnek igaz lelkesedése, a lélek vallomása, vonzalma s honszeretete dönti el e nagy ünnepen: ki az igaz magyar honfi, ki Rákóczi fenséges nemzeti eszméjének, diadalmas erejű magyarságának méltó ünneplője, méltó osztályosa.

Rajta hát! a próféta kérdő szózatára lelkünkkel feleljünk meg ím ma, szívünk néma dobogása legyen rá a hangos válasz. Feleljünk rá öntudattal, gyöngédséggel és erővel, hálával s honszerellemmel: Rákóczinak ünnepével!

Mert a kuruczkirály lelke honfiszívbe mostan lát be,
Ha igazán dobog-e az »pro patria et libertate!«

Ünneplő barátaim! Most 200 éve! Mi volt? Éjszakai kietlen világtalanság . . . Hallgatag síri élet. Sötét, bős fellegek az égen, komor, sötét falvak a földön . . . Éjféli hallgatású mezők, csendes, fekete berkek, álmodó rétek, haldokló vidékek . . . Olykor, olykor egy-egy elnyomott, bús jajkiáltás hallszik, melyre felsír, felzokog a szomorú táj is, aztán megint mozdulatlan csend . . . A magyar nemzet élete ez 200 évvel ezelőtt. Ez a kétségbeejtő halálcsend nehezül a haza ősi alkotmányára, a világi és egyházi szabadságra, a családi és egyéni jogra: mindarra, ami szent és sértetetlen. Ez az irtózatossá csend a vasigában nyögő magyar-nak fojtogató hallgatása, melylyel titokban siratja árva nem-

zetének káros romlását, még csak panaszkodni sem merészkedve, amiért régi törvényeit, szabadságát nyíltan lábbal tiporják, durva önkénnyel elrabolják. S ha az országban le is tűnt már a török félhold, fenn suhog helyette a keselyűsas. Császári hadak mindenfelé a hazában, ügyelnek a csendre, a rendre, azaz, hogy megtöltik halálos keserűséggel a honfiszíveket. Adóknak elviselhetetlen nehéz számtalan nemei, országterületek zálogbavetése, protestáns templomok, iskolák lerombolása, papjaik, tanítóik számkiűzése vagy leölése, Izráel agyonsarczolása, ártatlanok nyomorgatása a napi teendőjük.

S mindezek ellenében csak kínos, rejtett zokogás a magyar nemzet igazat kereső panasza, csak kietlen sötét éjszaka a magyar nép reménysége.

Hanem egyszerre, mintha tűzokádóból nyílnék ki a vakító tűzfény, a föld kivilágosodik, a nemzetnek felnyitvatnak szemei. Ki volt e tűzfény, mely oly sok század sűrű sötétségét törte meg egy lángszikrával? Ki volt a lázadó, ki századok félelmetesen berozsdásodott rablánczait megcsördíteni meré?

Ő volt az! Rákóczi! Ő a Báthoriak, Rákócziak, Zrinyiek és Frangepánok fejedelmi, hősi ivadéka, ő volt a lázadó, ki az idegenek jármában nyögő rabszolganép bilincseit megrázta, letépte, porbagázolt zászlaját felragadta, a sok törvénysértés, ármánykodás és hitszegéstől felszakított sebeket bekötözte, a magyar nemzetet talpra állította és kirántotta villogó, hős kardját . . .

. . . Ott ragyog, ott lebeg lelki szemeink előtt a legendás idők csodás daliája . . . mint szól nemzetéhez a hon határiról, s miután lefejezett nagyatyja tömlöczéből halálra ítéltetéséből annyi veszély, viszontagság és szenvedés között, melyek alatt ezren mások megtörtek, megtántorodtak, elbuktak volna, kalandosan megmenekszik, mint hangzik végig az egész hazán tüzes jelszava: Kard ki kard! a rég alvó magyart felébresztve, öntudatra híva, lánggra gyujtva. Mint száll a szabadság kibontott zászlajával a magyar nép elé s szól: »Magyar nemzet! meg akarsz-e halni gyalázatosan vagy élni dicsőségesen? . . .« Mint ragadja meg a lélek porczikáit minden szava! Mint hagyja el szavára a diák iskoláját, a földesúr kastélyát, ekéje szarvát a békés földművelő. Mint szakítja le férfi a feleségét, a fiú anyját, jegyesét a vőlegény

a honszerelem tüzétől sajgó szívéből s megy Rákóczi zászlaja alá. S mint vezeti ő a hőseket úttalan utakon, a dicső halhatatlanokat tenger szenvedés közt véres nagy csatákba, hogy a kurucz dicsőséget örök időkre odaírják sziklák homlokára, erdők fái közé, mezők, rétek hátára, hogy becsületes bátorsággal letegyék a honfihűség vérbizonyságát, vértanúságot haljanak, csak hogy szabadságot, becsületet hagyjanak a maradványokra. Ezeket a mártirokat, mikor vérüket hullatták, mikor véres könnyeiket sírták, ott a haza védelmében, ott az aczélok csattogása közt, halálmámorban Rákóczi buzdította: a hazáért, szabadságért, csak rajta kurucz! rajta!

Vagy akarjátok a jeles hadvezér mellett az államférfiút, a lángészt csodálni? Mint nyeri meg nemzete ügyének a külföldi nagyhatalmakat, mint szerez tekintélyt, súlyt szegény kuruczainak a nagy francia király szövetségével, vagy mint világítja meg máskor a szabadulás ösvényét, ha az állampénztár üres. Mint szól a magyar néphez: »Nemzetem, a szorongatott, védtelen haza kér tőletek áldozatot!« S mint hozza a gazdag aranyát, ezüstjét, a szegény földje termésének legjavát a haza oltárára, míg ugyanakkor a harczmezőkön a magyar csodaregék kurucz titánjai küzdenek a halál ellen az idegen, zsoldos szolgahadakon győzelmet győzelem után véve. Egy kurucz maga egy hadsereg!

Avagy az önzetlen, nemes Rákóczi nagy jelleme előtt hajtsuk-e meg lelkeinket, mint marad siket a dicsőség csábító ajkának szavára, mint hártja el, utasítja vissza kétszer is a ragyogó lengyel koronát és lengyel királylyá, császárnak hívévé inkább nem lesz, hogy csak a szegény magyar szabadságért bátran harcolhasson véle, hogy a maga lelkeségével lelket önthessen a magyar nép lankadó bizalmába.

Vagy pedig csodáljuk a népnek iránta való bálványozó szeretetét, mint környezé hódolattal, rajongó imádattal, fejedelemhez méltó, nagy pompával! Mint vevé körül babonás tisztelettel a síkságon messze torpadó tábor, közepütt a Perzsia szőnyegén pihenő szép fejedelmi patyolatsátor, a fényes tigrisbőrön álló palotásokkal, messze lobogó aranyos zászlóval, kiemelkedve a táborigépből a vezérektől süveggel, kézzel összehordott domb tetején a pántos pallosára támaszkodó, rettenetes kardját villogtató Rákóczi, a vitéz magyar

székely népnek hősi fejedelme, híres kurucz vezéreivel, Bercsényivel, a vak Bottyánnal s a párduczbőrös Bezerédyvel, törekvéseinek, szenvedéseinek és dicsőségének hű osztályosaival.

Vagy gyönyörködünk abban, mint vonul győzedelmes, nagy harczai után, hatalmának, dicsőségének fényes tetőpontján ő felsége a rendektől választott vezérlő Fejedelem a sajkörömi mezőre, farkaskaczagányos, vörös lobogós serege s az aranyruhás főbb udvari méltóságok után.

Mint ragyog fejedelmi termetén a királyszínű bársonyköntös, és fején a kócsagtollas díszes főveg. Két oldalán nemes ifjak járnak, utánuk sok úri és főrendek, a fejedelmi udvar párduczbőrös, forgós népe kornétásul, karabélyosok és gyaloggránátosok hosszú sorfala közt.

Bámuljuk-e tán inkább a fejedelemben a nemes embert? Azt a nagy gondokkal járó harczai élet közepett is kiemelkedő lelkes buzgalmát a haza felvirágoztatása körül, gyöngéd nemes érdeklődését az ország tudománya és művészetei iránt, mint fr ő maga is költeményt és prózát, vagy olvassa fegyverzőrej közt is szívesen a távoli őrhelyekről hozzá beküldött verseket, költészetünknek még ma is gyöngyeit, annyi szenvedés, annyi kiontott vér termését, annyi történelmi emlék hordozóit, amelyeket annyiszor énekeltek szívszorulva, könnyek hullása közt egy szenvedésekben dús, hosszú századon keresztül? ...

Vagy azt a kiapadhatatlan lelki erőt, hitet csodáljuk-e, melylyel a hadi szerencse fordulásakor, a gyászos trencsényi csatavesztés után a fényes napok elsötétedésekor is még mindig csak hinni, remélni tudott? Széthullott seregei, elesett várai, elcsüggedt, végkép kifáradt vezéreinek árulásai, a külföldi szövetséges nagyhatalmak cserbenhagyó elpártolása, az ázsiai pestis daczára is mint önti 7 év hosszú küzdelme után is a maga bizakodva, reménykedő gyermeklelkét a magyar nép csüggeteg szívébe s gyujtja dicső, halálmegvetésű háborúra még az öregeket is ... s mint mutatja meg a magyar nép a hazaszeretet örökre ragyogó, emlékezetes, páratlan példáit. Mint harczol apa mellett a fiú, agg mellett a vak, bēna oldalán a gyermek! Mint küzdenek agyonhajszolt vadak módjára a kuruczoknak szélvész lovasai, karmazsinos, piros karabélyosai.

»Vitézlő Bercsényi mint hősvezérkedett,
 Ocskay hogy vágta a vasasnémetet,
 Vak Bottyán a császárt mikor majd elfogta . . .
 Hogy ugrott Béri Balogh a hősi halálba . . .
 Hogy vala már útban a nagy moszkva császár . . .
 S hogy vágott beléje mindennek, mindennek
 A szatmári vásár . . .

A tábor! a tábor! . . .
 Zászlóit lehajtja
 A majthényi páston . . .
 Szegény kurucz tábor!
 Szegény kurucz tábor!«

Az ország aztán néma lett, miként a temető. Csak a sűrűn szálldosó nagy fekete hollók s a környülkerengő károgó varjak zavarták némileg a síri életteleniséget. Ő, meg fájó könnyek között örök búcsúcsókját lehelte az édes haza földjére. Hontalan lett. Ámde, ahova csak érkezett, mindenütt bálványozták, diadallal fogadták. S ő vitte tovább sebzett szívét, hős lelkét, mely még mindig remélte, hogy az ő igazának kell győzni. Mígnem a messze Keleten tére nyugovóra s álmódott szép álmot régi dicsőségről, jövő szabadságról . . . Elmult aztán, elrepült az álom . . . Itthon pedig a lerongyosodott dolmányú sok szegény kurucz reménykedik új harczban, német kiverésében . . . Panaszkodik őszi hideg szélről, erdőt, mezőt hóval fedő hosszú télről; kószán elbujdosik, kifárad s lerogyik mohos, kidőlt fákra, csurgó kútfők felett, patak partja mellett, hol

»Sárga levél csak hulldogál,
 Bús madárszó csak sírdogál . . .
 Nyugszik ő is vagy álldogál,
 Csak szomorú nótát tanál . . .«

Sok más bujdosó kurucz van, ki meg nagyságos Fejedelme ura után megy el a darvakkal s más madarakkal, amerre csillag jár, felhő repül, amerre a Marmora-tenger hulláma zúg. Útközben feléje int a róna, a bércz, a fák, a patak . . . keserűen fáj a szíve, fájóan cseng fülébe a tárogató régi, bús melódiája . . . Emlékezz csak szegény kurucz! . . . Hajh! az a trencsényi szégyenóra, kurucz lélek sírvafakasztója . . . Hajh . . . buborék, fabula az élet!

Ám, testvéreim! ha még oly szomorú, ha még oly meg-
rázó is ez a fenséges kurucz tragédia, eredményében a hazára,
magyar népre mégis csak áldásos és üdvös vala. Mert haza-
szeretetet, honfihűséget s áldozatkészséget mi másunnan merített
volna végveszélyiben a hon, mint Rákóczi hős korának tündér-
meséiből, fenséges szabadságharczának csodás hősregéiből. Lett
volna-e Kossuth, ha Rákóczink nincs?! S 48-as honvédeink,
ha kuruczok nem éltek volna?

Hála és dicsőség épp ezért Tenéked, magyar szabad-
ságnak oh mennyei küldötte, fenn a magasságos égben! Hála
és dicsőség haló poraidnak lenn is, itt a földön. Tekints alá
szíveinkbe s vedd el onnan hála-áldozatunkat! Tekints alá
a mi szíveinkbe, mert ha van valaki a földön, ki érteni és
érzeni képes a te kihült nagy szíved nemes szenvedését, a
szabadság jövő álmaért való fenséges dobogását, úgy a sok
vértanuságban és hosszú elnyomatásokban megedződött magyar
Izráel szíve az! Mi tudjuk csak igazán érezni, amit te
érezteél, a mi lelkünk képes csak úgy fájlalni azt, ami te
néked fájt! S merthogy fényes napunk valál, ha béborult
egünk, s Józsefünk levél, ha Fárók alatt nyögtünk, mint
egykor Józsefnek csontjait Atyáink, úgy most mi is áldva
ünnepeljük földi maradványaid.

Szent hamvaidra égi áldást kérünk,
Midőn áhitattal sírodig kísérek.
Legyen áldott lelked, miként Ábrahámé,
Kinek sorsát tegnap tóránk épp ilynek regélé;
Kinek honát kelle szinte elhagynia,
De megmaradt, mint te, honának hű fia.

וַאֲתָה תָבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם
Térj meg hát nyugodni őseid körébe, az ősi honi földbe
Hazának földjébe: minden magyar szívbe,
Mert élni fog e földszív, gyásza nem leverő,
»Nép, mely dicsőt, magasztost így magasztal,
Van élni abban hit, jog és erő!«

Budapest.

DR. BÁNDE ZOLTÁN.